

Golobič Lojze:

Stane in Mimica.

Lani je bilo. Pomlad se je sprehajala po gozdih in poljih in vrteh. In koder je šla, tam so vzcvetele rože, tam so jablane in hruške v beli obleki zavonjale; iz grmovja ob stezah je bilo petje slavcev kot iz sladkih piščalk, prav gori pod solncem so se lovili škrjanci... Od Benečije so prišli vetri in vsulo se je belo cvetje z drevja — kot bi beli metuljčki zarajali kolo...

Na tisti zemlji je vzcvela ta pomlad, ki ni več naša, ki so nam jo ugrabili tujci. Na Goriškem je cvela, kjer je solnce drugačno kot pri nas, kjer oljke cveto in smokve zorè...

Mimo vrta sem hitel po prašni beli cesti, ki ji nisem videl konca. Težka brajda je rastle v lavorike in bršljan in pokrila uto v prehladno senčnico. Odtam je šla mlada pesem, dečki so jo peli in deklice. Tuja je bila tista pesem, tuji glasovi so doneli...

Pa kdo je pel italijansko pesem? Slovenski dečki, slovenske deklice. Rajši so peli tujo, grdo, kot lepo domačo, ki jo je vadila mamica doma.

In kaj so delali tam pod brajdo? Vence so pletli iz marjetic, da bi ovenčali podobo tujega moža; moža, ki bije vsak dan njih očete, njih matere, po licu jih bije, po srcu — ker so Slovenci...

Tam sredi polja pa stoji znamenje; Marija je tam, sama, podnevi in ponoči: nikogar ni pri nji, da bi jo potolažil, da bi jo pobožal po licih, po solzah. Nihče ji ne plete vencev, da bi bile vsaj rožice pri njej, da ne bi bila tako strašno zapuščena... Ne, nikogar ni. Tisti, ki jih ona ljubi, mali Slovenci, male Slovenke, tisti pleto vence za tuje, hudobne ljudi...

Vrtna ograja se je odprla, neka gospodična se bliža. Kdo je ta? Vsi so vstali in dvignili desnico v pozdrav. Kaj to znači? Kdor pozdravlja na oni zemlji z dvignjeno roko, s tem zataji svoj narod, sramuje se, da mu je oče Slovenec, da mu je mati Slovenka.

Ona gospodična je učiteljica, Italijanka, in vodi vrtec. Pripoveduje povesti, vesele in žalostne, o junakih, o mačehi, o pridnem Jakcu in hudobnem Mihcu — potem se pa igrajo: slepe miši, trden most, pogledite vodico, bijejo svinjko — in na koncu pojo italijanske pesmi.

Gospodična je sedla med dečke in deklice in začela:

»Povedala vam bom lepo pripovedko, ki je še mlada in resnična: Tam doli pri morju živi strašen zmaj; zelene oči ima in goreč jezik kakor baklja; zobje so kot meč ostri in dolgi... Ves svet trepeče pred njim; kadar zarjove, se premikajo gore, zvezde padajo na tla. Kar si želi, mora biti njegovo. Kdor pa pride pod njegovo varstvo, temu je dober: temu nasiplje žoltih cekinov na mernike; temu da svilenih oblek in vozi bonbonov cele vozove. Ta zmaj, moji dragi, je — sveta Italija.

Vas si je zaželela, zaželela si je Slovenije, te čudežno lepe deželice; a ta deželica je slabotna, nič ne more, kot golobica je, če jo drži skobec za vrat. Tujci so vas davili, mi smo vas rešili. V sto in sto zmagah smo prišli do sem. Krvi smo prelili za eno morje, naši najlepši fantje so morali v grob — tako smo si zaslužili to deželico — in večno bo naša...

Hvaležni bodite našemu zmagaju, ki vas je vzel v varstvo. ponosni bodite, da ste Italijani...«

Tam od konca brajde vstane močni, lepi Stane. Kot breskvin cvet je rdeče njegovo lice; ponosno, jasno je izpovedal:

»Gospodična, jaz nisem Italijan.«

V učiteljici je zavrelo: »Kdo je to rekel?«

»Jaz — Stane Grlj.«

»Kaj pa si?«

»Slovenec!«

»Tepec si, suženj si. Čakaj, tvoj oče je uradnik; še danes ga bom javila. Berač boš, za kosec kruha boš prosil; klečal boš pred menoj in se zaklinjal: Italijan sem — — — pa te bom pohodila kakor gada.«

»Nikoli ne bom Italijan. Slovenec sem, Slovenec bom do groba — — —«

Tako je govoril Stane Grlj.

Sredi rož ob brajdi, sredi rdečih nageljev je zrastle Mimica. Njene oči so bile čiste kot dva bisera, kot dve rosni kaplji, v katerih se koplje solnce. Stopila je k Stanetu, ga ujela za roko in čisto kot sladek zvon povedala: »Moja mamica je Slovenka, moj tata je Slovenec, — in jaz sem njuna hčerka...«

Učiteljica je zakopala gnev in sladko ponudila: »Mimica, reci, da si Italijanka in dobiš bonbonov polno torbico...«

»Slovenka sem, Slovenka hočem ostati; bonbone pa naj poje vaš zmaj!« Tedaj je planila učiteljica, razjarjena kakor kača:

»Tako? Zalega — zakaj potem pleteš vence našemu junaku? Mimica pogumno odvrne: »Niti jaz niti Stane se nisva dotaknila: nisva pletla, nisva pela, nisva dvignila roke v pozdrav...«

Razljučena učiteljica je grabila za venci, jih raztrgala na kosce — in pohodila...

Šel sem po poti dalje in sem pil prelest slovenske mladine.

R. Trnovčan:

Straža pred Ljubljano.

Orlovske zgodbe iz našega gnezda.

7. Malo je manjkalo...

Mihec je stal na pragu.

Solnce se je nagibalo iz zenita in vroče sijalo. Pred hišo se je belila cesta in zavijala okrog sosedovih v vas.

Od tam je prišel Janezov Viktor. Lahno je stopal, pozvižgaval poskočnico in se bistro ogledoval na levo in desno. Brez suknje je bil in gologlav.

Mihec se je dolgočasil na pragu. Ko pa je zagledal Viktorja, se je zvedril in živo vprašal:

»Kam pa greš?«

Viktor se je ustavil in važno povedal:

»Jagode so že zrele, pa jih še nisem jedel. Danes popoldne imam čas in grem ponje.«

Mihec je pomislil na črne borovnice in nehote zahrepenel po njih. Viktor je nadaljeval:

»Samo sam ne grem. Enega še iščem, da bi šel z menoj.«

»Hm,« je dejal Mihec in ravnodušno čakal.

»Greš z mano?« je planil Viktor.

Mihec se je zganil. Res so jagode dobre, pa se mu je zdelo imenitno, da ga Viktor nekaj prosi. Zato je še okleval.

»Ne vem,« je skomignil z rameni.

»Zakaj ne?« se je razvnel Viktor.

»Prav nič se mi ne ljubi,« se je opravičeval Mihec.

»Kaj se to pravi? Nič se mi ne ljubi! Saj nisi osemdeset let star. Pojdi, če greš!«

Mihec je pomislil.

Tisti hip je udaril v zvoniku tričetrt. Oglasili so se zvonovi in zapeli v popoldanski mir. Po cesti je pridrsala stara ženica in odšla mimo hiše proti cerkvi.

»Ne grem!« se je branil Mihec. »Zdaj grem v cerkev, po nauku imamo pa telovadbo.«

»Čeprav ne greš eno popoldne v cerkev. Saj zato še ne prideš v pekel. Dovolj je, da si bil dopoldne pri maši.«

»Pa naš oče so rekli, da moram iti!«

»Tudi meni so ukazali, a že par nedelj nisem šel. Saj ni treba, da bi doma vedeli.«

»Po nauku imamo telovadbo,« se je upiral Mihec.

»Pojdi se solit s tvojo telovadbo!« se je raztogotil Viktor. »Vse popoldne skačete v tisti zaprti telovadnici, ko so pa zunaj tako lepi dnevi! Kaj ni lepše hoditi po gozdu? Je bolj zdravo!«

»Saj zdaj ne bomo več v telovadnici,« se je branil Mihec, pa bolj malodušno.

»Kaj me to brigal! Zdaj povej, če greš z mano?«

Mihec je pogledal po cesti. Nikjer še ni bilo ljudi, idočih v cerkev. Pač, tam doli iz polja je črnelo par postav. Pa preden pridejo do vasi, že lahko zgineta za hišo v gozd.

»Grem!« se je hipoma odločil Mihec.

»Dobro!« se je zadovoljil Viktor.

Mihcu je bilo takoj žal, a se ni hotel skesati. »Kar je, to je!« je pomislil in hitel za Viktorjem proti gozdu. Hitro sta prešla hiše in travnike in se izgubila v črnini smrekovega drevja. Smreke so kmalu nehale in zasijali so svetli bori. Na vrhu hriba se je odprlo pogledu polje tja do posavskih hribov.

Zvonovi so utihnili. Od vseh strani so se zgrinjali ljudje k farni cerkvi. Mihec se je hitro obrnil in začel iskati jagode. Nekaj ga je prijelo in zazdelo se mu je, da ni storil prav, da je šel v gozd.

Takrat ga je poklical Viktor. Sedla sta k jagodam in med njimi je Mihec pozabil na cerkev, na telovadbo, na vse — — —

Pozno popoldne sta odšla iz gozda. Mahnila sta jo v vas kar mimo Doma. Ravno so odhajali Mladci iz telovadnice. Mihec se je skrivaj ozrl med nje, a takoj okrenil glavo in se obrnil k Viktorju kot da imata važen pogovor.

»Miha! Hoj, Miha!« je jeknilo od Doma.

Miha se pa ni obrnil.

Par Mladcev je prihitelo k njemu.

»Kje se pa potikaš? Zakaj te ni k telovadbi?« je zašumelo z vseh strani.

Mihca je raztogotilo. Spogledala sta se z Viktorjem, nato se je obregnil:

»Kaj me briga vaša telovadba!«

Mladci so osupnili in eden je dejal:

»Kaj ne boš več pri Orlih?«

»Ne!«

Vse je utihnilo. Nato je nekdo boječe vprašal:

»Pa ne pojdeš k Sokolom?«

Mihec je hotel nekaj reči, a Viktor ga je prehitel:

»Zakaj pa ne? Ravno tako so ljudje kot vi. Telovaditi znajo pa še bolje.«

»Ne vem!« se je zasmel Jože tam zadaj.

Spet so molčali. Nato je zagodrnjal Viktor:

»Kaj naju gledate kot mačka miško?«

»Pojdimo!« se je zmračil Jože in Mladci so začeli odhajati.

Le najmanjši, Stanko, je za hip še postal, bridko pogledal Mihca, žalostno odmajal z glavo in odhitel.

»Zakaj si rekel, da pojdem k Sokolom?« se je jezil Mihec.

»Ali ne greš? Ali si videl, kako so te gledali kot bi brez njih ne mogel ničesar napraviti. Pokaži jim, da znaš tudi sam nekaj, ne da bi njih vprašal.«

V Mihcu je zagorelo in v hipu se je odločil.

»Pojdem, nalašč pojdem!«

Viktor je bil vesel.

»Gotovo imajo še telovadbo,« je dejal. »Tako naju bodo že danes zapisali.«

»Že danes?« je vprašal Mihec. Malo prezgodaj se mu je zdelo.

»Čim prej, tem bolje!«

Pa Mihec se je še vedno branil in Viktor ga je komaj spravil s seboj.

Stopila sta v telovadnico in obstala za vrati.

Mihec se je razgledal. Na drugem koncu telovadnice je bila bradlja. Par fantov njegove starosti je stalo ob njej.

(Dalje.)

Naša moč

- je plemenit in iskren značaj!
- je resno in pošteno delo!
- je lepo versko življenje!
- je čitanje samo katoliških listov in knjig!

Dar br. Nardžiča iz Amerike.

Kdo izmed Vas se ne razveseli ob tem imenu. Br. Nardžič, Vaš dobri prijatelj, bi rad kaj lepega napisal za »Orliča«, pa ima preveč posla z novo župnijo in zato je poslal kot novoletni dar 30 koledarjev »Ave Maria« za l. 1927. za tiste naraščajniške odseke, ki imajo naročenih največ »Orličev« in vse plačane. Zato urednik stavlja rok 31. marec, do katerega naj se odseki požurijo, da še naroče »Orliča« in da tudi zberejo denar za naročnino. Tistih 30 odsekov, ki bodo imeli dne 31. marca 1927 največ plačanih naročnikov, bo prejelo po en izvod koledarja. Kdo ne bi tekmoval za tako lepo slikan koledar! Imena obdarovanih odsekov bomo priobčili. — Br. Nardžiču pa najiskrenejša hvala in Bog plačaj!

R. Trnovčan:

Pastirjeva.

*Pa si bom piščalko zvil
iz vrbovih mladik,
pesem si zavriskal bom,
uso polno lepih slik:*

*Solnce vzraslo je v poldanski mir,
zameglilo daljne je poljane,
da so vse kot s srebrom obsejane,
dokler jih ne razjasni večer.*

*V moji duši je iz dalj pomlad:
tako mi blizu solnca žar je zagorel,
da stegnil bi roko
v razpaljeno nebo
in ga objel — — —*

*Pesem je pri nas v gorah
in sam sem tu kot kralj:
kakor orel bi zletel
do solnca in še dalje! — — —*

R. Trnovčan:

Jurjev dan.

*Lesovi so danes zapeli
v zarje jutranje
in s pesmijo tiho razuneli
mlade so sanje:*

*Od gor se odmika modrina neba
in raste mogočno in še se jasni,
iz polj zadišale so sveže stopinje
in vzduh iz razorov radosten kipi.
Pastirji strmijo v zelene in sinje
daljave, kjer gozdi molče iz polja.*

*Tam daleč nekje, kakor v pravljici stari,
pa je petstotisoč jih bridko uzdrhtelo — — —
Potrti ozrli so se na Goro:
Saj Materi cveije še ni razcvetelo! — — —*

*Vseh petstotisoč je solzo položilo
in vseh petstotisoč na črno zemljo — — —*

Mih. Kranjec:

Otroci z naše ulice.

3. Zakaj je to storil...

»Vrabcem je,« je dejal Štefek trdno prepričan.

»Ti pa poznaš! Ščinkavec, pa ne vrabec!« je razlagal Naci važno. Manjši so z zanimanjem sledili prepirni razsodbi, oči vseh pa so bile obrnjene na ptiča, ki mu je pogorelo perje in je imel peruti razmesarjene. Naci ga je položil na kamen ob peči, oni pa so se zbrali okoli nje in razpravljali. Še bebec je strme poslušal iz kota.

Ponoči je gorel hlev pri neki hiši, zjutraj pa so otroci hodili po pogorišču, kakor da bi nečesa iskali. Tik pogorišča je jarek in tam je Naci našel med slamo ptiča. Perje mu je pogorelo, le malo ga je ostalo ob straneh in spodaj. Peruti je imel na pol ocvrte, da se je cedila iz ran mast in kri. Zakaj je pogorel, bi bilo težko povedati. Morda je počival v svislih v senu in sanjal o gorkosolnem poletju. Komaj, da si je rešil golo življenje. Ni čudno, da je trepetal, saj je vse jutro prezebal v snegu. In potem so ga otroci prenesli k Mihajlovim in tam se je grel ob peči, medtem ko so se otroci prepirali, ali je vrabec ali ščinkavec.

»Saj je tako velik ko vrabec,« je zagovarjal svoje mnenje Štefek.

»Ja, ja,« je pritrdil bratu bebec iz kota.

»Ali ne vidiš, da ima na trebuhu drugačno perje kot vrabec! Ščinkavec je, daj si dopovedati!«

»Ščinkavec, ščinkavec!« je pritegnil Tašek in vsi ostali so to pritrdili in tako se je zgodilo: ptič je postal ščinkavec.

Šele tedaj so se spomnili, da je ptič lačen. Morda že ni jedel dalj časa. Kje pa naj bi dobil kako zrnce ali pa drobtinico, sedaj v globokem snegu. Naci je poskrbel kruha in zrnja in mu natresel na kamen. Ampak ščinkavec se je komaj ozrl na hrano, jedel pa ni. Gledal je prestrašeno in se tresel; morda se je bal navzočih; kazal ni tega, niti na misel mu ni prišlo, da bi poskušal pobegniti. Kamor ga je kdo postavil, je ostal, kakor da se ne bi menil za nikogar.

»Na peč ga dam med cunje, da se bo ogrel. Bo že jedel, ko bo sam, pred nami ga je pa strah,« je dejal Naci in ga spravil varno na peč.

»Revček, da se bo ogrel.«

Otroci pa so še premišljali o ščinkavcu, vsem se je smilil. Vsem pa je stalo pred očmi: Ali bo ozdravel?

— Dal Bog, da bi...

In ščinkavec je ostal v veliko veselje vsej deci. Kakor da bi bil vseh; če bi se mu kaj zgodilo, bi žalovali vsi enako. Hodili so ga vsak dan gledat, pretehtavali, koliko se je že popravil, če bo kmalu zdrav. Ščinkavec se je resnično popravil, rane so se posušile, začelo mu je poganjati perje, nežno in lepo. Skakal je po sobi, pobiral drobtine, včasih je še začivkal, kakor razveseljen. Ni se bal ljudi, še mar mu ni bilo, če ga kdo opazuje. Le dotakniti se ga ni smel nihče, ker je tako zahtevala starejša trojica: Naci, Štefek in Tašek, in manjši so se pokorili radi ali neradi, samo gledati so ga smeli. Sicer bi ga kateri tu pa tam rad pobožal, pa če je prepovedano...

Počasi pa se je ptič popolnoma preoblekel in bil res pravi ščinkavec. Peruti so mu naglo doraščale in že so računali otroci, kdaj bo tisti čas, ko bo mogel letati. Toda, kaj potem, ko bo že letal po sobi?... Da bi ga kdo obdržal kot svojo last? Nemogoče! Saj je vseh, vseh od prvega in zadnjega in nobeden si ne bi dal kratiti pravic...

»Naci, kaj pa potem, ko bo letal?« je vprašal Štefek in vsi so se radovedno ozrli na Nacija, za vse je bilo enakega pomena. Naci pa se je tega vprašanja bal. Vedel je, da bo prišlo na vrsto. Kakor, da bi sam čutil, da nima nič več pravic do ščinkavca, kakor drugi, četudi ga je on našel, četudi je bil pri njih, pri Mihajlovih in mu je on nosil hrane. Bal se je tega vprašanja, zakaj že davno se mu je porodila v srcu želja, da bi si privojil ščinkavca, ga dal v kletko; takoj, ko ga je našel, je tako sklenil. A sedaj? ...

Vseh oči so zrle Nacija v pričakovanju. Tako važno vprašanje se mora takoj rešiti in tako, da bo za vse pravično. Naci pa je gledal z jezo v očeh Štefeka, stisnil oči in siknil:

»Tebi ga ne dam, da veš!« In zastrmeli so otroci, zakaj razumeli so odgovor, razumeli pomen besed: Naci se hoče polastiti ščinkavca, zase ga hoče obdržati. Odprli so usta in čakali onemeli.

»Joj! Naci ga hoče v kletko!« je dejal Tašek prestrašeno, dočim Štefek takoj niti do besede ni prišel.

»Joj!« so strmeli manjši in nehote stiskali pesti.

»Ee, misliš, da mi je res toliko do njega,« se je Naci prestrašil grozečih obrazov.

»Zdaj tako praviš, kletko pa že imaš pripravljeno!«

»Ja, ja! Pa tudi če, kaj tebe to briga!« se je obregnil.

Kakor mora je leglo nad vse. Le gledali so se izzivajoče. Tedaj pa je eden izmed manjših zinil:

»Spustili ga bomo, kako bo letel?«

»Spustili ga bomo!« so pritrdili vsi, le Naci je molčal.

Takrat se je pa zgodilo, česar niso pričakovali, o čemer niti sanjali niso. Ščinkavca je nekega dne prijel nenadoma krč, stegnil se je, trikrat pobrcal, nato pa zamižal na pol in že je bil trd.

Otroci so sklonili glave. Na tak udarec niso bili pripravljene. Vsi so molčali, zatopljeni v svoje misli, še pogledal ni drug drugega.

»Mački ga dajmo!« Vsi so se z nevoljo in gnusom ozrli na Tašeka, ki je zinil tako brezmiselne besede. To bi bil vendar največji greh, ščinkavca mačkil, tega, njim tako dragega ptiča!

»Pokopljimo ga!«

»Saj res! Za slamo mu napravimo grob!«

In so res tako storili, v srcih pa jim je bilo neznanško težko.

... Da je moral poginiti...

R. Trnovčan:

Janezkovo oranje.

*Janez vpregel bele je konjiče
in s plugom na polje gredo,
Boqve, kje bodo orali griče,
nemara dolj za vasjo?*

*Janezek bo dober gospodarček:
razoral je prah na cesti,
nasejal ječmena poln peharček,
da na zimo bo kaj jesti.*

*Janezkove njive niso šale:
razore mu je veter vse raznesel,
kure so ječmenček pozobale
in oče mu ušesa je potresel — — —*

V Deveti deželi.

Igra v enem dejanju. — Last Marijanišča.

Deseti brat: Kajne, najprej pride mraz. Zato začnemo bolj zgodaj hoditi spat in zjutraj dalj ležimo. Potem se pa nekaj čudnega zgodi. Ko nas solnce vidi, da dolgo spimo, si pa misli: »Zdaj, Nande spi, Jože spi, Lojze spi, Francelj spi, vsi spe — in — tudi deseti brat spi — kaj čem jaz samo na nebu?« Mati so pravili, da se potem obrne na drugo stran v postelji in spi prav toliko časa kakor mi. Pa še v drugih rečeh nas posnema naše solnce. Ko vidi, da se mi oblačimo v toplo obleko, se pa še samo ogrne v kožuh, strašno debel in velik, tako da ga komaj malo, malo vidimo, in se nam smeje, ker nas zebe. Vidiš, tako pametno solnce imamo na onem svetu. Vse to so nam mati pripovedovali takole ob zimskih večerih pri peči.

I. deček (odkima z glavo): Čudna je ta vaša zima. Jaz je nič kaj dobro ne razumem.

II. deček: Ah, lepo mora biti pri vas. Pri nas pa solnce vedno enako pusto gleda in se ne zmeni za to, kaj mi počnemo.

Janez: Kako pa je s tistim snegom — to nam še povej, Deseti brat!

Deseti brat: To je pa največji čudež naše zemlje in lepši kot vaši studenci medu in mleka. To se takole zgodi. Ko nekoga dne vstanemo, je zunaj veliko čudo. Vse hiše, vsa drevesa, vsa polja in travniki, vse, vse je posuto na debelo kakor z drobnim sladkorjem. Kamor pogledaš, povsod vse belo od sladkorja. Takrat je naš svet jako lep. Vsi obujemo škornje in zimsko obleko, kapo potegnemo do ušes čez glavo, pa ven! Pa kaj vi veste, kaj je to. Mislite, da imamo tam take lepe škornje in tako gosposko obleko kot zunaj v Deveti deželi. A, kaj še — staro, da se ji nobena kepa ne pozna.

Vsi: Jej, kako lepo. Jaz bi tudi šel na oni svet! Zakaj ni še pri nas tako!

Deseti brat: Zato bi pa jaz rad šel nazaj. Samo še enkrat bi rad videl mater in devet bratov. In zdaj je pri nas zima in božič, topla peč in jaslice — glejte, vsega tega ni tukaj. Zato tudi pojdem, če me ne pustite, pa uidem. (Se obrne in gre.)

Janez (gre za njim): Kaj bomo mi brez tebe?

I. deček (gre za njim): Nikar ne hodi, deseti brat!

II. deček (gre za njim): Saj je tudi pri nas lepo! Le tukaj ostani! (Vsi odidejo.)

III. prizor.

(Odmor. Nato se zasliši od daleč bobnenje. Dva dečka tečeta preko odra in kličeta:)

I. deček: Cesarjev poslanec gre!

II. deček: Poslušajte, ljudje, cesar nam nekaj naznanja! (Odhite in za odrom se čuje še klic: »Čujte, čujte!«)

I. pritlikavec (prihiti in trka pri hiši na vrata): Prijatelj! Prijatelj! Cesar nam nekaj naznanja! Tovariši, poslušajte moj glas! Cesar pošilja poslanca! (Okno pri hiši se naglo odpre, pritlikavčeva kapa pogleda vun, Nato se tudi vrata odpro II. in III. pritlikavec se živo pogovarjata s prvim, IV. sloni na oknu.)

Zamorec (od nasprotne strani preko odra): Čujte, čujte! (Nekoliko vojakov teka semtertja.)

Vojaki: Prostor, prostor! Carjev poslanec gre! Prostor! (Bobnanje vedno močnejše. Ljudje prihajajo od vseh strani. Pritlikavci ostanejo pri hiši. Ko se je oder napolnil z ljudmi, nastopi velikan z velikim bobnanjem. Nato cesarjev poslanec.)

Velikan (bobna).

Ljudje: Prostor, prostor! (Pritlikavci s težavo prinesejo velik štor na katerega stopi velikan.)

Velikan: Njegovo cesarsko veličanstvo, mogočni cesar Devete dežele, vseh njenih mest in vseh vasi njenih, naznanja svojim zvestim podložnikom po meni, vdanem slugu svojem, sledeče visoko povelje:

Ljudje: Mir! Čujtel! Čujtel! (Dva pritlikavca plezata zadaj velikanu za hrbet in ga gledata čez ramo.)

Velikan: V svoji visoki modrosti je spoznalo njegovo veličanstvo, da vsi podložniki njegovi zelo ljubijo Desetega brata, ki je slučajno obiskal našo lepo in bogato Deveto deželo, ter z ozirom na to...

(med tem sta dva pritlikavca s težavo odtrgala nekoliko češenj. Eden izmed njiju zleze potem pod velikanov boben ter s češnjami odspodaj zabobna.)

Ljudje: Hahahaha!

Velikan (začudeno in jezno gleda, potem udari bližnjega dečka): Ali se tako spoštuje njegovo veličanstvo, naš premilostljivi cesar? Vam pa ne povem njegovega ukaza in kazni vam ne uide.

Ljudje: Povej, o povej, nikar ne bodi hud.

Velikan: Pa naj bo zaenkrat! Ker torej vsi prebivavci bogate Devete dežele ljubijo z veliko ljubeznijo Desetega brata... (Pritlikavec zabobna.)

Ljudje: Hahahaha!

Velikan (jezno zabobna): Ker se ne menite za moje besede, pojdem in povem to . . . (medtem stopi dol in zagleda pritlikavca): A-a-a! O ti grdoba mala bradata! Čakaj, jaz ti pokažem! (Hoče prijeti pritlikavca, a ta zbeži za množico ter vpije: »Joj, joj, ne dajte me, ne dajte me!«)

Pritlikavec (zastavijo velikanu pot): O dobri velikan, nikar ne hodi, lepo prosimo.

Zamorec (ga vleče nazaj): Nikar ne bodi hud, velikan! Prosimo! Lepo prosimo!

Ljudje: Prosimo, lepo prosimo!

Velikan: Naj bo, pa samo še enkrat! (Stopi na štor.) (Bobna.) Ker tedaj našega cesarja boli, da je Deseti brat vedno žalosten in da hoče zapustiti našo lepo Deveto deželo, zato razpisuje njegovo veličanstvo, cesar Devete dežele, vseh njenih mest in vseh vasi njenih, tistemu . . .

Ljudje: Čujte, čujte! (Stopijo bliže k velikanu.)

Velikan: . . . tistemu, ki bo znal razveseliti in pozabavati našega Desetega brata, da mu osladi bivanje med nami, veliko, veliko plačilo in svojo prav cesarsko milost!

Ljudje: To bomo vsi, ki se bomo potrudili! Kje je Deseti brat? Išcite ga! Sem ga pripeljite! (Pritlikavci mečejo kape v zrak, posamezne gruče se veselo pogovarjajo.)

Deseti brat (pride nenadoma iz ozadja velikana): Kaj vam pa ta veliki mož razklada? In potem se še upa reči, da me ima rad. Veš, da ti zdaj prav nič ne verjamem, prav nič več, in nikoli nič več. Veš, jaz ti pa tole povem. Daj sem ta svoj lonec! (Velikan mu da boben. Deseti brat stopi na štor.) Zdaj pa mene poslušajte, ljudje iz Devete dežele! (Zabobna.) Najprej vam povem, da je zdaj pri nas sneg in božič, cesar vi še ne razumete ne, in zato pojdem domov. Tudi če me zaklenete, pridem skozi streho iz hiše.

Ljudje: Joj, joj! Kako je hud! Nikar se ne jezi, Deseti brat!

Deseti brat: Tako vam povem, da boste vedeli. (Zabobna.)

V. N.:

Dr. Anton Mahnič.

Bil je vihar. Boril se je za resnico — brezobzirno. In silen je bil v svoji borbi Bil je kladivar. Zidal je Slovencem stavbo katoliške omike, tkal je osnove novemu življenju med nami in vtisnil je neizbrisni pečat svoji dobi.

Bil je kladivar!

I.

Anton Mahnič se je narodil 14. septembra 1850 v Kobdilju v stanijski župniji na severnem robu Krasa. Trinajst let star je stopil v I. razred gimnazije v Gorici. V drugem razredu je osnoval list »Vrt«, da bi se v njem dijaki vadili pisanja. Učil se je skozi vsa leta kar najbolje. Zlasti temeljito si je prisvojil znanje latinščine in grščine.

Z odlično napravljenim zrelostnim izpitom je stopil v goriško bogoslovje. Kako vestno se je pripravljaj za svoj poklic, nam kaže to, da je bil že po tretjem letniku bogoslovja posvečen za mašnika. Ko je dovršil še četrti letnik, je bil imenovan za prefekta in pozneje za ravnatelja v goriškem deškem semenišču. — Leta 1881. je prejel na Dunaju čast doktorja bogoslovja in je postal profesor svetopisemskih ved novega zakona na bogoslovnem učilišču. V tem času je prvič javno nastopil. Na globoko je začel s tem, da je sam ustanovil list »Rimski katolik«. Že ime lista je povedalo dovolj: Mahnič je pozival pred svoj sodni stol vse tiste, ki so razširjali protikatoliške nazore med Slovenci, branil je resnico in pravice katoliške vere ter gradil z vsem svojim velikanskim delom slovensko katoliške omiko.

Pojav »Rimskega katolika« je bil silen za tisti čas. Na eni strani brezštevna množica listov, pesnikov, pisateljev in mazačev, ki so pisali proti katoličanstvu, cerkvi, duhovščini itd. — na drugi strani pa dr. Mahnič sam z »Rimskim katolikom«. Kar je Mahnič neprestano poudarjal in zahteval, to so načela, tiste resnice, ki odločajo vse življenje človekovo. Zapisal je: »Mož se mora držati načela. Pot načela je sicer ozka in težavna, pot načela je dolga, toda častna, zmagovita. — Krščansko načelo je božje načelo, je božja moč; ono zmagaja počasi sicer, a gotovo, kakor je gotovo Bog, njegov vzor. To je zmagaja, ki premagaja svet, vera naša, recimo: načelo našel«

Ali jih čujete: besede kakor izklesane, silne in odločne kot je bil mož, ki jih je napisal. Resnično, Mahnič je bil mož, ki se je držal svojih načel do skrajnosti. Niso pa bili taki njegovi nasprotniki. Visoko ga povzdiguje nad nje jasnost njegovih načel in tega mu ne more nihče zanikati! Neizprosno je Mahnič zahteval in izvajal ločitev duhov: ali si dosleden katoličan — ali nasprotnik, srednje poti nil!

S stališča načel in ločitve duhov je presojal in obsojal vse javno življenje slovensko. Predvsem se je mnogo boril proti nekatoliški miselnosti nekaterih pisateljev, n. pr. Stritarja, Tavčarja, Trdime, Aškercia in obsojal tudi nekatere Gregorčičeve pesmi. »Prvo, na kar moramo gledati pri pesnikih in pisateljih, je misel, načelo, ne oblika, ker duh ne živi v besedi, ampak v resnici.«

V dolgi vrsti spisov se bavi s takratnimi razmerami v vsem našem javnem življenju in njegovo ostro pero jim ni prizanašalo. Naj bodo omenjeni le nekateri: Dvanajst večerov, Indija Komandija, Ahasverus, Večni jud, Božji volek, Zadnji samotar, Kako je Kobencelj na Dunaj sir nosil itd.

Kdor ruši, mora tudi zidati. Zato je Mahnič zbiral katoliške dijake, srednje- in visokošolce. Na Dunaju se je ustanovila prvo kat. slov. visokošolsko društvo »Danica«. Dijaki so imeli v »R. K.« na razpolago posebno prilogo, pozneje pa so ustanovili svoj list.

Mahničeva zasluga je, da je bil l. 1892. sklican v Ljubljano prvi slovenski kat. shod. Po Mahničevih besedah je imel shod predvsem namen, poživiti versko življenje. Zdaj se je začelo dejansko izvajati vse to, kar je Mahnič poprej zahteval v listu in l. kat. shod je kronal njegovo delo med Slovenci.

II.

Mahničevega blagoslovljenega dela pa nismo deležni le Slovenci, marveč v veliki meri tudi Hrvatje. — L. 1897. je bil namreč posvečen v škofa in bil še istega leta ustoličen na otoku Krku.

Škof Mahnič je prišel v povsem nove razmere. Škofija — hrvatska — se razteza po samih otokih; zemlja siromašna, versko življenje ne posebno živo. In še nekaj ga je čakalo: vprašanje glagolskega in italijanskega jezika.

Prvo je rešil vprašanje glagolice. Na temelju starih svoboščin imajo nekateri dalmatinske župnije dovoljenje, da rabijo v cerkvi častitljivi jezik sv. Cirila in Metoda. Italijanom in Avstrijcem pa to ni prijalo, naravnost besneli pa so, ko se je Mahnič izrekel za pravice glagolice. Celó v Rim so ga zatožili, a škof se je opravičil.

Ker je dobro vedel, da je tisk važna svetovna sila, je ustanovil na Krku lastno tiskarno, kjer so izhajali kat. hrvatski listi.

Vlada ni dovolila, da bi se hrvatska deca učila verouka v materinščini. Dr. Mahnič je začel ostro borbo proti tej krivici in jo je vodil štiri leta. In je zmagal.

Malo je zemlje v škofiji in siromašna je bila. Škof Mahnič je navajal ljudi, da so razumno obdelovali vinograde, oljne nasade itd. Duhovnikom je naročal, da so ustanavljali gospodarske zadruge, hranilnice itd. Tako je njegova zasluga, da so se tisti ljudje gospodarsko opomogli.

Kakor pri Slovencih, tako je tudi pri Hrvatih začel Mahnič katoliško gibanje. Organizirali so se dijaki in kmetska mladina, vsi so se zgrinjali okoli svojega škofa.

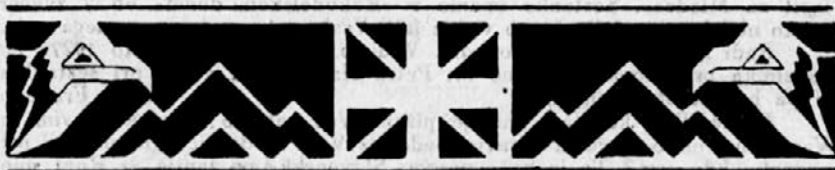
L. 1913. je vodil škof Mahnič skupni slovensko-hrvatski katoliški shod v Ljubljani.

Ko so po prevratu Italijani zasedli Reko in druge jugoslovanske kraje, je bil Mahnič na Krku zajet. Ljudstvo so mučili na vse načine — in škof je poslal mirovni konferenci v Parizu spomenico, kjer opisuje trpljenje svojega ljudstva in zahteva pravičnosti zanj. L. 1919. so ga Italijani zahrbtno odpeljali v neki samostan blizu Rima.

Tako je moral svoja zadnja leta pretrpeti, da je potrdil svojo besedo narodu: »Zasinil nam je veliki dan — Srbi, Hrvati in Slovenci! Božja volja je, da ostanete na veke nerazdružljivo zedinjeni. Kar je Bog združil, naj človek ne razdružuje!«

Izmučeni škof se je šele po enoletnem prognanstvu vrnil na Krk; odšel je kmalu v Zagreb in odtod v Varaždinske Toplice. Še zadnje mesece je pisal izjave in poslanice dijaštvu, ki ga je vedno tako ljubilo. Vrnil se je v Zagreb, kjer je v nadškofijskem dvorcu sklenil svoje zemsko življenje dne 14. decembra 1920.

Katoličan v borbi, Jugoslovan v trpljenju. Mučenik svojega naroda, veliki vladika — večno bo svetl tvoj zgled med nami!

Iz življenja Mladcev in Mladenk.

Kako smo delali prvi izpit za Mladce.

Ko smo se v začetku šolskega leta veseli vrnili s počitnic, nas je doletela prijetna novica: »Mladci bomo postali, Mladci.« Naša lica so žarela od veselja, kajti vedeli smo, da bomo postali nekaj več kot smo bili. »Zato boste morali pa tudi več znati!« Te besede so nam vedno blodile po glavi. In res, niso nas varale; kajti že v prvi številki »Orlišca« smo brali med »Novimi knjigami« tudi napis »Prvi izpit za Mladce«. S to knjižico nam je naša orlovska organizacija pokazala, kako ona skrbi za nas, saj je v tej knjižici toliko koristnega in potrebnega za naše življenje.

Ni moja naloga, da Vam razlagam, kaj je v tej knjižici napisano, ampak, da Vam nekoliko povem, kako smo mi Mladci delali prvi izpit.

Nekaj tednov pred izpitom nam je br. vodja razdelil knjižice, da smo se začeli učiti in pripravljati na izpit. Kadar smo le smeli, smo se »drgnili« Zakonik, obljubo in posvetitev, delali smo vozle, študirali »prvo pomoč v nezgodah« in zgodovino orlovstva. Na jasnih sestankih pa smo še izpraševali

in drug drugemu razlagali, kakor smo vedeli in znali. Večkrat nam je priskočil na pomoč br. vodja.

Z bojaznijo in nekim tihim hrepenenjem smo si želeli 20. december, ko smo morali otvoriti vse zatvornice svoje govorniške umetnosti, da smo se dobro odrezali. Zbrali smo se v sobi in prišli so med nas tudi br. starešine in br. Orli. Tresli smo se kot šiba na vodi. Ko pa je prvi brat naredil izpit, smo postali pogumnejši. Še želeli smo, da bi bili čimprej na vrsti. Kmalu se nam je vsem želja izpolnila. Drugi dan smo imeli že vsi prvi izpit v žepu, ki nam je v začetku povzročil toliko skrbi. Ko pa smo ga naredili, so bila naša srca polna radosti in veselja.

Takoj prvi dan po izpitu smo na slavnostnem sestanku dobili sad našega truda — izpričevala. Nato smo glasno izrekli orlovsko obljubo in posvetitev. Ko nas je potem br. vodja pozdravil kot prve Mladce v Sloveniji, smo bili vsi od prvega do zadnjega prežeti ene misli in enega duha: Vedno hočemo biti zvesti orlovski organizaciji, kajti le ta nam nudi pravo krščansko vzgojo in ljubezen do svojega bližnjega.

Zatorej, bratje, ne obupati nad izpitom, saj vam bo vaš trud obilo poplačan. Kako veseli boste potem, ko bo prišla prilika, da pokažete, kaj ste si pridobili s tem izpitom.

Bratje, zato na delo, da nas bo drugo leto že cela armada borcev, ki bomo prežeti ene misli in enega duha: »Delati za križ častni in svobodo zlato.« — Bog živi! — Mladec Brojan.

Vesela pošta Orličic in Orličev.

Vrhnika. — Cenjeni gospod Ante! Po dolgem času se zopet javljamo Vrhnici. Saj je pa tudi že precej časa, odkar sem zadnjič poročal o tem in onem.

Vodja naše »Čebelice« sem dosedaj še jaz. Enkrat sem že naložil denar pri g. dekanu. Gotovine imamo sedaj 55 Din. Mladci se zanimajo za »Čebelico«. Sedaj hodimo tudi k sestankom, kjer obravnavamo »Prvi izpit za Mladce«. Sestanek imamo v »Rokodelskem domu« ob 7 zvečer vsako nedeljo. Razdeljeni smo v dve jati. Vsaka jata pa ima po enega voja.

Radi hodimo tudi k telovadbi. Vadimo proste vaje za leto 1927. Za načelnika pri telovadbi imamo br. Petra Habiča, kot vodja pri sestankih je pa br. Kunstelj Ignacij.

Zalar Franc.

Rovte. Prej ko Vam nadalje pišem, Vas najprvo lepo pozdravim in Vam želim obilo sreče in zdravja. Sedaj se Vam že drugič oglašam. Ali me poznate, kdo sem? To je naša pesem: Slovenski smo fantje, iz Rovt smo doma, slovenskega duha, slovenskega srca. Sedaj moram malo povedati, kako gre naša orlovska organizacija. Sedaj je nas Mladcev 8, Orličev 8, Mladenk 10, Orličic 7, Orlic 22 in Orlov 10. Kmalu bomo vprizorili igro »Mlinar in njegova hči«. Kmalu potem pa orlovsko akademijo. Sedaj moram končati. Pozdravljeni bodite v imenu vseh Orličev. Bog živi! Milan Jurca.

Rajhenburg. Zopet sem se odločil, da napišem par vrstic iz življenja Orličev v Rajhenburgu. Po odhodu preč. g. kaplana M. Neudauerja, bivšega predsednika našega »Orla«, smo bili vsi žalostni, posebno mi Orliči. Kajti, ko so bili še tukaj, skrbeli so za redno telovadbo, sestanke in skupno prejemanje sv. zakramentov. Potem pa, žali Bog, ni bilo več redne telovadbe, ne sestankov in tudi »Orliča« nismo več tako redno dobivali kot prej. Jaz sem kot blagajnik pobiral članarino, ki nam je prav prišla pri letošnjem »Orliču«. Ko pa so prišli novi gospod kaplan, smo se začeli kmalu živahneje gibati. Večkrat so prišli v telovadnico, pogledat, kako napredujemo. Šlo je dobro naprej. V jeseni l. 1926. smo šli v Dobovo, na prireditve »Krškega orlovskega okrožja«. Bilo je zelo lepo. Ob 6 zvečer smo se pripeljali domov. Doma je bilo mnogo pripovedovanja. Na Stefanovo je bila v dvorani kaplanije »Božičnica« Prvi smo igrali mi igro »Božično drevesce«. Potem je bila »Vedeževalka«. Nazadnje pa »Zamorec«. Sedaj imamo naročene liste: »Orlič«, »Vrtec«, »Angelček« in »Zamorček«. Dne 6. februarja bomo igrali igro »Kaznovana radovednost«. Vsem Orličem glasen Bog živi! — Moškon A.

Literarne tekme za „Orliča“.

Dne 31. januarja je potekel rok. Uredništvo je proti vsemu pričakovanju prejelo 9 razprav in spisov z Jesenic, iz Celja, Dravelj, Št. Jurja in Ljubljane, ki vsi pričajo o izredni marljivosti in sposobnosti Mladcevtkomovalcev. Za razpravo o Mahničju, Lampetu in Kreku smo se bali, da ne bo nikogar, pa smo prejeli eno razpravo o Mahničju, tri o Kreku, o Lampetu nobene; o zgodovini »Orliča« eno razpravo in tri samostojne leposlovne spise in še eno razpravo o A. Kržičju, mladinskem pisatelju. Naj Vam predstavim posamezne tekmovalce.

1. V. N.: Dr. Anton Mahnič. N. skuša nekoliko znanstveno orisati tega našega največjega katoliškega ideologa, ki je v Slovincih ustvaril in dal temelj močni katoliški kulturi in politiki. N. je uporabljal zlasti spominsko številko »Časa« iz l. 1921. in nekoliko »Rim. katolika«. Spis je točen in prijetno pisan. Je nagrajen.

2. Br. Ljudo: Fantje, jaz sem mlad! Lep spis o Kreku. Poln navdušenja, zelo govorniško izoblikovan, nekako bolj navduševalen govor. Slog jako lep in sočen. Ako dobim vir, bom tudi ta spis nagradil. Spis bom priobčil v majski številki za 10 letnico majniške deklaracije.

3. Cene Kr.: Dr. Janez Ev. Krek. Zelo samostojen življenjepis. Kar ga posebno odlikuje, je tista resnoba, ki napolnjuje mladega fanta, ko vrši tako častno nalogo, pisati o največjem Slovincu. Posebno zajemljivi so vmesni dogodki iz Krekovega življenja, ki jih je pripovedoval njegov neumorni življenjepisec prof. Iv. Dolenc. Kako naj nagradim?

4. Ž—r—V.: Dr. Krek. Poskus, zlasti za prvikrat, prav dober. Kako mlad fant ob Kreku zaživi! Še piši. Izražaš se zelo lahko, znamenje, da imaš pisateljski talent.

5. Špes J.: A. Kržič. Mladinski pisatelj. Sam si si izvolil tega izredno marljivega mladino ljuba. Obdelal si splošno dobro. Pri takih življenjepisih je potrebno zlasti, da poudariš najznačilnejše poteze in dela. Ob priliki priobčim.

6. R. Trnovčan: Kdo bo nosil prapor? Iz življenja orlovskega naraščaja. Prav dobra psihološka črtica. Nekoliko spominja na Pregljevo: Deva zmagovita, a je tvoj spis zajet iz življenja naših najmlajših in tako značilen za Tvoje vrste opazovanj. Mladci ga bodo veseli. Slovenščino slovnično in oblikovno dobro pišeš. Izpustil bi pa lahko kake malopomembnosti, ki jemljejo spisu značaj dovršenosti. Črtica je nagrajena.

7. R. Poženel: Izlet v Pokluško luknjo. Popis izleta v božjo naravo. Pač najlepša vaja spisovanja, ker je vse doživeto. V mladih letih vsakdo laže opisuje zunanje vtise, ki jih združijo z notranjimi čustvi. Bom skušal priobčiti, ker se mi zdi, da si zelo mlad in idealen Mladec.

8. Cene Kr.: Ob prvem nastopu. Živahno pisan dogodek iz orlovskega življenja. Opazovalec si zelo dober. Trnovčan ti je dal pobudo in zgled. Prav je takol! Bere se zelo gladko in gotovo precej pisateljuješ. Prebiraj včasih Cankarjeve: Podobe iz sanj, da vidiš, kako on opisuje povsem navaden dogodek in kako ga zastre v umetnino. Bom priobčil. Malo nagrado boš prejel tudi Ti, ker si poslal dve razpravi.

9. Br. Žane: »Orlič« v 7 letih. Tekmoval si samo ti. Težko, da ima kak Mladec ali pa tudi odsek vse letnike »Orliča«. Prav škoda, da se tako lepe stvari porazgubijo. Saj iz žanetovega spisa odseva velika pestrost in vzgojna sila »Orličevih« letnikov. Pisano je živahno in v prijetnem tekočem slogu. Presodili boste pa Orličji sami. Spis je nagrajen.

»Orličeve« literarne tekme so s tem zaključene. Ako se pa bo pojavil zopet kak dobrotnik in pospeševatelj mladih in idealnih stremiljenj, bomo pa otvorili nove tekme. Lahko so tudi organizatorične, tehnične, sportne itd. — Velikodušnemu mil. g. proštu A. Kalanu pa se za njegovo radodarnost najiskrenje zahvalujemo. — Uredništvo.

Orličeve uganke.

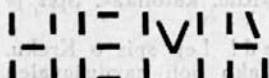
Sestavil Jožko Kessler.

1. Enačba.

$$(a - b) + (c - d) + (e - f) + (g - h) + (i - j) = x$$

a = domača žival, b = poslanec, c = jutranji biseri, d = žuželka, e = roka, f = svetopisemska oseba, g = ribja zalega, h = glas znane ptice, i = ima vsak človek, j = revna žena.

2. Spremenitev.

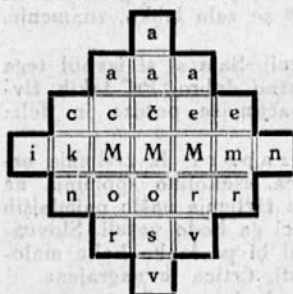

Naredi iz istega števila palčic moško krstno ime, ki nima nobene črke iz besede Hema.

3. Besedna uganaka.

Preglednik, samum, pokoj, ajda, morda, voj. — Iz teh besed sestavi pregovor!

4. Demant.

1. Soglasnik
2. ptica
3. moško ime
4. moško ime
5. pokrajina
6. orožje
7. soglasnik

5. Posetnica.

Vinko Pest
Sele

Kaj je ta fant?

6. Vraza.

,P' testo napravi,
,I' te bolnega ozdravi.

Po sredi do b š priimek. Čitati se mora isti v 4. vrsti.

Imena rešilcev bomo objavili. Izžrebani bo dobil za nagrado knjigo O. P.

Pred Bogom modrost — pod solncem prostost — v sebi mladost!

VSEBINA: Stene in Mimica. — Straža pred Ljubljano. — Naša moč. — Dar br. Nardžiča. — Pastirjeva. — Jurjev dan. — Otroci z naše ulice. — Janezkovo oranje. — V Deveti deželi. — Dr. Anton Mahnič. — Iz življenja Mladcev in Mlendenk. — Vesela pošta Orličev in Orličev. — Literarne tekme. — Orličeve uganke.

»Orlič«, glasilo orlovskega naraščaja, izhaja vsak mesec. — Izdaja ga Društvena nabavna zadruga v Ljubljani, Ljudski dom (Rasberger). — Uredništvo in upravništvo: Ljudski dom, Ljubljana. — Naročnina za odseke, ki naroče vsaj 20 izvodov pod skupnim zavitkom, 8 Din letno, za vse druge 12 Din. — Urednik: A. Kordin, Marijanišče, Ljubljana. — Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čeč.